

Ο Κυριάκος Μητσοτάκης για την Αγία Σοφία στο συνέδριο της UNESCO

/ [Επικαιρότητα](#)

Για μια «θλιβερή και προκλητική υποχώρηση από τα ανθρωπιστικά ιδεώδη» έκανε λόγο ο Πρωθυπουργός [Κυριάκος Μητσοτάκης](#) αναφερόμενος στην βεβήλωση της [Αγίας Σοφίας](#) στο διεθνές συνέδριο «The Next 50: The Future of World Heritage in Challenging Times, Enhancing Resilience and Sustainability», που διοργανώνει στους Δελφούς το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού σε συνεργασία με την [UNESCO](#).

Το συνέδριο διοργανώνεται με αφορμή τη συμπλήρωση 50 ετών από την υπογραφή της Σύμβασης για την Παγκόσμια Πολιτιστική και Φυσική Κληρονομιά.

«Σήμερα, 50 χρόνια από τη στιγμή που τέθηκε σε εφαρμογή, και με την παγκόσμια κοινότητα να αντιμετωπίζει νέες και επείγουσες προκλήσεις, θα πρέπει να αναρωτηθούμε πώς θα ανταποκριθούμε στις θεμελιώδεις αρχές της Σύμβασης, και

τι είδους όραμα έχουμε για τα επόμενα 50 χρόνια. Πώς θα αντιμετωπίσουμε τις νέες απειλές, και πώς θα αντιδράσουμε σε αυτές τις οποίες δυστυχώς γνωρίζουμε όλοι καλά, όπως για παράδειγμα η πρόσφατη βεβήλωση ενός μνημείου που το έχουμε στην καρδιά μας, της Αγίας Σοφίας» επισήμανε ο **Κυριάκος Μητσοτάκης** και πρόσθεσε:

«Όσα έγιναν εκεί, σε αυτό το Μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO, αποτελούν μια θλιβερή και προκλητική υποχώρηση από τα ανθρωπιστικά ιδεώδη που αντιπροσωπεύει η Σύμβαση για την Παγκόσμια Κληρονομιά. Είναι απαράδεκτο, τη στιγμή που προσπαθούμε να προχωρήσουμε ενωμένοι μπροστά και να οικοδομήσουμε ένα καλύτερο και λαμπρότερο μέλλον για όλους, να υπάρχουν εκείνοι που, αντιθέτως, προσπαθούν να μας γυρίσουν πίσω σε διαχωρισμούς του παρελθόντος».

Ακολουθεί ολόκληρη η ομιλία του Πρωθυπουργού (ανεπίσημη μετάφραση από τα Αγγλικά):

Αγαπητή Γενική Διευθύντρια (της UNESCO), κα. Υπουργέ, αγαπητή Πρέσβειρα Μαριάννα Βαρδινογιάννη, αγαπητέ κ. Περιφερειάρχη, κυρίες και κύριοι,

Είναι μεγάλη χαρά για μένα προσωπικά αλλά και ιδιαίτερη τιμή για την Ελλάδα, το γεγονός ότι γιορτάζουμε την 50η επέτειο της Σύμβασης για την Προστασία της Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς εδώ, στους Δελφούς, σήμερα.

Εξάλλου, άνθρωποι απ' όλον τον αρχαίο κόσμο έρχονταν εδώ στους Δελφούς και στο Μαντείο τους για να ακούσουν προφητείες, για να μάθουν ποια τύχη ή τραγωδία τους περίμενε και να αποκτήσουν σοφία για το πώς να ανταποκριθούν σε αυτά. Και, επιτρέψτε μου να προσθέσω, το Μαντείο αποδείχτηκε ιδιαιτέρως «ανθεκτικό» στο να μην δίνει πολύ σαφείς απαντήσεις στα ερωτήματα που του έθεταν.

Δυόμισι χιλιετίες αργότερα, αυτό το καλοκαίρι, είδαμε όλοι ξεκάθαρα, και πάλι στην περιοχή των Δελφών, μια προειδοποίηση για το μέλλον που ενδέχεται να μάς περιμένει, αν δεν ακούσουμε και δεν αντιδράσουμε.

Η προειδοποίηση αυτή ήρθε με τη μορφή μιας φωτιάς που ξεκίνησε σε ένα χωριό, πολύ κοντά στο σημείο όπου βρισκόμαστε, μόλις 15 χιλιόμετρα από τον αρχαιολογικό χώρο των Δελφών. Η φωτιά ξέσπασε στη διάρκεια ενός καλοκαιριού που ήταν το θερμότερο της Ευρώπης. Ενισχυμένη από ισχυρούς ανέμους, εξελίχθηκε σε μια μεγάλη πυρκαγιά που διέσχισε τον αρχαιότερο και μεγαλύτερο καλλιεργούμενο ελαιώνα στην Ελλάδα. Σύμφωνα με τις αρχικές εκτιμήσεις 45.000 δέντρα καταστράφηκαν. Ευτυχώς και χάρη στις προσπάθειες της πυροσβεστικής υπηρεσίας και των τοπικών Δήμων, η φωτιά τέθηκε υπό έλεγχο σε μια περίμετρο 3.000 τετραγωνικών μέτρων, αφήνοντας έτσι άθικτο το μεγαλύτερο τμήμα του Ελαιώνα.

Δεν μπορώ να σκεφτώ πιο ξεκάθαρο παράδειγμα που να αποδεικνύει πως η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και η προστασία της φυσικής κληρονομιάς συνιστούν μία ενιαία προσπάθεια. Αυτήν ακριβώς την επαναστατική σύλληψη κατοχύρωσε η Σύμβαση για την Προστασία της Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς, όταν υπογράφηκε το 1972, στο Παρίσι. Για πρώτη φορά, ένα παγκοσμίως αναγνωρισμένο νομικό έγγραφο συνέδεσε την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος με την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Έκτοτε έχει αποδειχθεί ότι είναι το θεμέλιο πάνω στο οποίο έχει οικοδομηθεί η διεθνής συνεργασία για την προστασία κάθε είδους πολιτιστικής κληρονομιάς. Διαμόρφωσε μια κοινή αντίληψη του τι σημαίνει προστασία, αποτέλεσε τη βάση για νέους θεσμούς, νέες διαδικασίες και δράσεις και έγινε σημείο αναφοράς στη συγκέντρωση τεχνογνωσίας γι' αυτήν την προστασία.

Η Ελλάδα συμμετέχει ενεργά από το 1981, όταν κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας επικύρωσε αυτή την εξαιρετικά σημαντική Συμφωνία, την οποία υπέγραψε ένας άλλος Μητσοτάκης, ο αείμνηστος πατέρας μου Κωνσταντίνος Μητσοτάκης, ο οποίος εκείνη την περίοδο ήταν Υπουργός Εξωτερικών και Πολιτισμού.

Τις δεκαετίες που ακολούθησαν η Ελλάδα, όλες οι ελληνικές κυβερνήσεις, διαδραμάτισαν κεντρικό ρόλο στη Σύμβαση, έχοντας εκλεγεί στην Επιτροπή της Παγκόσμιας Κληρονομιάς, ενώ τώρα συμμετέχει και στις μικρές ομάδες κρατών που επιλέγουν ποια πολιτιστικά αντικείμενα και μνημεία θα συμπεριληφθούν στη λίστα.

Πόσω μάλλον, δεδομένου ότι από τα 1.154 μνημεία από 167 χώρες που προστατεύονται, τα 18 είναι εδώ στην πατρίδα μας. Αυτοί οι πολιτιστικοί θησαυροί βρίσκονται σε όλη τη χώρα, από την Ακρόπολη της Αθήνας και τα Βυζαντινά μνημεία της Θεσσαλονίκης, ως τη Μεσαιωνική Ρόδο και τον Μυστρά. Από το Άγιο Όρος έως το Σπήλαιο της Αποκάλυψης στην Πάτμο, από τα Μετέωρα ως την Παλιά Πόλη της Κέρκυρας. Και σύντομα, ελπίζω, αυτή η λίστα θα συμπεριλάβει τα αρχαία Μινωικά ανάκτορα στην Κρήτη και, φυσικά, την περιοχή του Ζαγορίου.

Το ίδιο ισχύει και για τους αρχαιολογικούς μας χώρους -Δήλος, Ολυμπία, Βεργίνα, Μυκήνες, αρχαιολογικός χώρος Φιλίππων και φυσικά οι Δελφοί, το μέρος που οι αρχαίοι θεωρούσαν «ομφαλό της Γης».

Όπως πιθανώς γνωρίζετε, σύμφωνα με τη μυθολογία, όταν ο Δίας θέλησε να εντοπίσει το κέντρο του κόσμου, άφησε δύο αετούς να πετάξουν, τον έναν από τη Δύση, τον άλλο από την Ανατολή. Λέγεται πως οι δυο αετοί διασταυρώθηκαν πάνω από αυτό το πανέμορφο και συμβολικό τοπίο.

Επομένως, πιστεύω ότι κάνατε τη σωστή επιλογή αγαπητή Audrey, αυτός είναι και ο ιδανικός τόπος για να γιορτάσουμε τη σημαντική συνεισφορά της Σύμβασης για την Παγκόσμια Κληρονομιά, όχι μόνο στην προστασία της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς που έχει συμπεριληφθεί στις λίστες της, αλλά και στον εντοπισμό των κινδύνων που τις απειλούν αμφότερες, τόσο σε τοπικό και περιφερειακό όσο και παγκόσμιο επίπεδο.

Σήμερα, 50 χρόνια από τη στιγμή που τέθηκε σε εφαρμογή, και με την παγκόσμια κοινότητα να αντιμετωπίζει νέες και επείγουσες προκλήσεις, θα πρέπει να αναρωτηθούμε πώς θα ανταποκριθούμε στις θεμελιώδεις αρχές της Σύμβασης, και τι είδους όραμα έχουμε για τα επόμενα 50 χρόνια. Πώς θα αντιμετωπίσουμε τις

νέες απειλές, και πώς θα αντιδράσουμε σε αυτές τις οποίες δυστυχώς γνωρίζουμε όλοι καλά, όπως για παράδειγμα η πρόσφατη βεβήλωση ενός μνημείου που το έχουμε στην καρδιά μας, της Αγίας Σοφίας.

Όσα έγιναν εκεί, σε αυτό το Μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO, αποτελούν μια θλιβερή και προκλητική υποχώρηση από τα ανθρωπιστικά ιδεώδη που αντιπροσωπεύει η Σύμβαση για την Παγκόσμια Κληρονομιά. Είναι απαράδεκτο, τη στιγμή που προσπαθούμε να προχωρήσουμε ενωμένοι μπροστά και να οικοδομήσουμε ένα καλύτερο και λαμπρότερο μέλλον για όλους, να υπάρχουν εκείνοι που, αντιθέτως, προσπαθούν να μας γυρίσουν πίσω σε διαχωρισμούς του παρελθόντος.

Κυρίες και κύριοι, με χαροποιεί ιδιαίτερα το γεγονός ότι αυτό το συνέδριο θα επικεντρωθεί σε δύο απειλές που γνωρίζουμε ότι ήδη επηρεάζουν την πολιτιστική και φυσική μας κληρονομιά, δύο παράγοντες που αναμένουμε ότι θα έχουν καθοριστικές συνέπειες στο εγγύς μέλλον: αναφέρομαι αφενός στην κλιματική κρίση και αφετέρου στον υπερτουρισμό.

Στην Ελλάδα, από τότε που η κυβέρνησή μας ανέλαβε τα ηνία, έχουμε θέσει ως απόλυτη προτεραιότητα την καταπολέμηση των συνεπειών της κλιματικής κρίσης και τις δράσεις για την αντιστροφή τους. Ως αποτέλεσμα, η Ελλάδα διαθέτει αυτόνομο Υπουργείο Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας, το οποίο, σε στενή συνεργασία με το Υπουργείο Πολιτισμού, έχει αναλάβει την προστασία των μνημείων μας από τις απειλές που αντιμετωπίζουν.

Οι ακραίες θερμοκρασίες, οι έντονες βροχοπτώσεις, η άνοδος της στάθμης της θάλασσας, η διάβρωση του εδάφους και τα έντονα καιρικά φαινόμενα που οδηγούν σε πλημμύρες, κατολισθήσεις ή σε πυρκαγιές όπως αυτές που είδαμε εδώ στους Δελφούς, πρόκειται για απειλές που δεν επηρεάζουν μόνο τα μνημεία μας, αλλά και το φυσικό περιβάλλον, τα φυσικά τοπία, τις τοπικές κοινωνίες οι οποίες στηρίζουν την προστασία αυτών των χώρων.

Και εφαρμόζουμε- όπως ανέφερε η Υπουργός- εδώ και 3,5 χρόνια, ένα πολύ λεπτομερές σχέδιο για το πώς θα προστατεύσουμε όλους τους αρχαιολογικούς χώρους, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση σε εκείνους που συμπεριλαμβάνονται στον κατάλογο της UNESCO. Το σχέδιο για την Ακρόπολη έχει ουσιαστικά ολοκληρωθεί. Χρησιμοποιούμε πόρους από το Ταμείο Ανάκαμψης της ΕΕ για έργα αντιπλημμυρικής προστασίας, για παράδειγμα στο Δίον και στα Μάλια, για αντιπυρική προστασία στους Φιλίππους και στον Μυστρά. Και φυσικά λαμβάνουμε μέτρα για την αποφυγή κατολισθήσεων, πτώσης βράχων, εδώ στους Δελφούς. Πρόκειται για πολύ περίπλοκα και πολύ ακριβά έργα, αλλά είναι απαραίτητα

προκειμένου να διασφαλίσουμε ότι θα προστατεύσουμε αυτούς τους μοναδικούς χώρους.

Πρόκειται για ένα πρόγραμμα το οποίο ξεπερνάει, σε συνολικό κόστος, τα 100 εκατομμύρια ευρώ. Και, στο πλαίσιο της στρατηγικής μας, πέρυσι καθαρίσαμε χιλιάδες στρέμματα δασικής γης γύρω από αρχαιολογικούς χώρους. Έχουμε στοχευμένα συστήματα επιτήρησης και ήμασταν πολύ πιο αποτελεσματικοί στον περιορισμό των ζημιών από τις πυρκαγιές σε ολόκληρη τη χώρα. Είχαμε πάρα πολύ καλά αποτελέσματα επειδή δώσαμε μεγαλύτερη έμφαση στην προστασία ολόκληρης της επικράτειας, και φυσικά των αρχαιολογικών χώρων, όσον αφορά τις απειλές των δασικών πυρκαγιών.

Και φυσικά, για εμάς, όπως ανέφερα, η πράσινη μετάβαση είναι αδιαπραγμάτευτη προτεραιότητα.

Ανεξάρτητα από την τρέχουσα γεωπολιτική αναταραχή -ίσως, παρά την αναταραχή αυτή- συνειδητοποιούμε ότι η μετάβαση προς ένα μέλλον που βασίζεται στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας είναι μια σοφή επιλογή όχι μόνο από κλιματική άποψη, αλλά και από οικονομική και γεωπολιτική άποψη. Δεν θέλουμε ποτέ ξανά να είμαστε εξαρτημένοι από κάποιες χώρες για την παροχή πολύτιμης ενέργειας.

Και γι' αυτό η Ελλάδα βρίσκεται σήμερα στην 8η θέση παγκοσμίως όσον αφορά την αξιοποίηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Πριν από ένα μήνα, ήταν μια μέρα παρόμοια με τη σημερινή -είχε λιακάδα και άνεμο- καταφέραμε να ηλεκτροδοτήσουμε ολόκληρη τη χώρα, για πέντε ώρες, με ηλεκτρική ενέργεια που προήλθε από ανανεώσιμες πηγές.

Βλέπουμε, πράγματι, αρκετές ανεμογεννήτριες στην ευρύτερη περιοχή και γνωρίζουμε ότι μερικές φορές είναι πολύπλοκο να βρούμε τα σωστά μέρη για να τις τοποθετήσουμε, γιατί βέβαια δεν μπορούν να αλλοιώνουν το χαρακτήρα σε προστατευμένα τοπία. Ταυτόχρονα, αποτελούν το μέλλον και όλοι γνωρίζουμε ότι πρέπει να κινηθούμε προς μια πιο ουσιαστική διείσδυση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας για να καλύψουμε όλες τις ενεργειακές μας ανάγκες.

Και φυσικά η δεύτερη πρόκληση -στην οποία αναφέρθηκε και ο Υπουργός- είναι η πρόκληση του υπερτουρισμού. Και αν θέλουμε να προστατεύσουμε αυτά τα τόσο πολύτιμα μνημεία, να φροντίσουμε να τα κληροδοτήσουμε στην επόμενη γενιά, πρέπει να αντιμετωπίσουμε αυτή την πρόκληση πάρα πολύ σοβαρά. Γνωρίζουμε, για παράδειγμα, ότι η κακή διαχείριση της πρόσβασης μπορεί μόνο να βλάψει τα αγαπημένα μας μνημεία, αλλά μπορεί επίσης να έχει κοινωνικό αντίκτυπο στους

ανθρώπους που ζουν γύρω τους. Μπορεί να βλάψει τις υποδομές στις οποίες βασίζονται και μπορεί να υποβαθμίσει τα εύθραυστα οικοσυστήματα, αποστερώντας την άγρια ζωή από το φυσικό της περιβάλλον.

Επιτρέψτε μου να σας δώσω ένα παράδειγμα. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο στη Σαντορίνη -που είναι ένα μοναδικό νησί- κατά το απόγειο της τουριστικής περιόδου έχουμε θέσει ένα όριο στον ημερήσιο αριθμό επισκεπτών, καθώς και στον αριθμό των κρουαζιερόπλοιων που επιτρέπεται να προσεγγίσουν το νησί. Αυτές δεν είναι εύκολες αποφάσεις, αλλά είναι απολύτως απαραίτητες. Και δεν θα διστάσουμε να λάβουμε τέτοιου είδους αποφάσεις για να διασφαλίσουμε ότι δεν θα υπάρξει κίνδυνος τα σημεία αυτά να κατακλυστούν πλήρως από τουρίστες και ουσιαστικά να μην βάλουμε τα βραχυπρόθεσμα οφέλη -που μερικές φορές δεν είναι καν τόσο ουσιαστικά- πάνω από την μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα και προστασία γι' αυτές τις πολύ μοναδικές τοποθεσίες, αυτά τα πολύ μοναδικά οικοσυστήματα.

Και πρέπει να λάβουμε παρόμοια μέτρα με βάση τις προβλέψεις για μελλοντικές τουριστικές εισροές. Γι' αυτό δώσαμε ιδιαίτερη έμφαση στο να διασφαλίσουμε ότι όλοι οι σημαντικοί αρχαιολογικοί μας χώροι -28 επί του παρόντος- διαθέτουν πλέον ηλεκτρονική έκδοση εισιτηρίων. Αντιπροσωπεύουν το 90% των τουριστικών επισκέψεων. Αυτό είναι σημαντικό γιατί μας επιτρέπει επίσης να παρακολουθούμε και να διαχειριζόμαστε καλύτερα τη ροή των τουριστών, πέρα από το γεγονός ότι προσφέρει μια προφανή ευκολία σε όσους δεν χρειάζεται να σταθούν στην ουρά για να αγοράσουν εισιτήριο.

Πρέπει επίσης να διασφαλίσουμε ότι θα επεκτείνουμε την τουριστική μας περίοδο και θα καταστήσουμε άλλες τοποθεσίες πιο προσβάσιμες. Η Ελλάδα έχει πάρα πολλά ενδιαφέροντα μέρη που μπορεί κανείς να επισκεφτεί. Και είναι μερικές φορές κρίμα που οι επισκέπτες σε αυτό το πολύ ιδιαίτερο μέρος, τους Δελφούς, δεν αφιερώνουν χρόνο ώστε να εξερευνήσουν την ευρύτερη περιοχή. Κοιτάξτε τον Παρνασσό, ακριβώς πάνω από τους Δελφούς. Δεν υπάρχουν πολλά μέρη στον κόσμο -μπορώ να σας πω- όπου μπορείτε, για παράδειγμα, να κάνετε σκι τον Απρίλιο και μετά να πάρετε το αυτοκίνητο και σε μισή ώρα να κολυμπήσετε στη θάλασσα.

Αυτές είναι μοναδικές εμπειρίες, που πηγαίνουν πέρα από το επίπεδο της τοποθεσίας: ανοίγουν νέες προοπτικές σε ένα νέο είδος τουρισμού που επικεντρώνεται στη βιωσιμότητα. Αυτό που μπορώ να σας πω, αγαπητή Audrey, είναι ότι δεν θα κάνουμε συμβιβασμούς, δεν θα κάνουμε εκπτώσεις όσον αφορά την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού μας περιβάλλοντος, καθώς αναπτύσσουμε το τουριστικό μας προϊόν.

Και καταλαβαίνουμε ότι και η αγορά μας ωθεί προς αυτή την κατεύθυνση. Και ότι οποιαδήποτε άλλη επιλογή θα ήταν λάθος από οικονομικής πλευράς, αλλά και ένα λάθος που δεν έχουμε το περιθώριο να κάνουμε, δεδομένης της σημασίας που αποδίδουμε στην προστασία της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, στην ιστορία της χώρας, αλλά και της σημασίας που της αποδίδουμε ως μέρος της μακροπρόθεσμης αναπτυξιακής στρατηγικής μας.

Και μιλώντας για φυσική ομορφιά, αυτή η αρχαία τοποθεσία των Δελφών μας υπενθυμίζει συνεχώς ότι μόνο μέσω του σεβασμού στο φυσικό μας περιβάλλον μπορούν τα δημιουργήματα των ανθρώπων να επιβιώσουν στο πέρασ των αιώνων.

Οι Δελφοί είναι ουσιαστικά μια κιβωτός. Ταυτόχρονα, είναι μια πυξίδα που υπερβαίνει τις ανθρώπινες αξίες, οδηγώντας μας προς ένα πιο βιώσιμο μέλλον.

Και επιτρέψτε μου να κλείσω, κυρίες και κύριοι, με μια ακόμη παρατήρηση που δείχνει πώς η ανθρώπινη ιστορία, ο τόπος μας και το παγκόσμιο μέλλον μας είναι άρρηκτα συνδεδεμένα.

Στο Αιγαίο, ανατολικά από εδώ, βρίσκεται το νησί της Δήλου, ένας ακόμα αρχαιολογικός χώρος στην Ελλάδα που περιλαμβάνεται στη λίστα της UNESCO, εκεί όπου γεννήθηκαν ο θεός Απόλλωνας και η δίδυμη αδελφή του, η Άρτεμις. Σήμερα ολόκληρο το νησί είναι ένα ανοιχτό μουσείο με αρχαία μνημεία τα οποία έχουν ήδη επηρεαστεί από την κλιματική κρίση και την αύξηση της στάθμης της θάλασσας.

Ωστόσο, σε τρία χρόνια από σήμερα, ένας πύραυλος της NASA που θα φέρει το όνομα «Άρτεμις» θα μεταφέρει για πρώτη φορά μία γυναίκα στη Σελήνη, θα ανοίξει νέους ορίζοντες για το ανθρώπινο είδος, και θα φέρει νέα ελπίδα. Έτσι -με αφορμή αυτό- νιώθω ότι πρέπει να κλείσω με την ελπίδα ότι σε άλλα 50 χρόνια θα μπορούμε να επιστρέψουμε σε αυτό το μέρος και να δείξουμε πώς, με βάση τις αρχές της Σύμβασης για την Παγκόσμια Κληρονομιά, ξεπεράσαμε τις σοβαρές προκλήσεις της εποχής μας και δημιουργήσαμε ένα καλύτερο μέλλον για όλους μας.

Σας ευχαριστώ πολύ για την προσοχή σας.

ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΕΠΙΣΗΣ:

[Οι Δελφοί επίκεντρο του διεθνούς διαλόγου για την προστασία της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς](#)

[UNESCO: 50 χρόνια από τη Σύμβαση για την Προστασία της Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς - Αποτίμηση, στόχοι, σύγχρονες προκλήσεις](#)